

Erlanderseminarium den 14 juni 2004 i Ransäter, Värmland

Dokumentation av: Karin Hermansson

En dialog mellan forskare och allmänhet är nödvändig; det är de flesta överens om. Kompetensbehovet i samhället ökar och det finns vetenskap i nästan allt. Därför behövs fler högre utbildade, mer kunskap och fördjupad forskning. För detta krävs i sin tur både fler studenter som väljer högre utbildning och mer pengar till forskningen.

Vid årets Erlanderseminarium på Erlandergården i Ransäter diskuterades hur vi kan främja samtal och öppenhet mellan vetenskap och allmänhet – särskilt unga. Forskare, forskningsfinansiärer, politiker, journalister och studenter fanns bland seminariedeltagarna. Vetenskapsjournalisten Peter Sylwan ledde samtalet.

Unga skeptiska

Camilla Modéer, Vetenskap & Allmänhets generalsekreterare, presenterade studier av allmänhetens respektive forskarnas syn på forskning, vetenskap och dialog. En klar majoritet av forskarna själva menar att dialog med allmänheten är både viktig och intressant – åtminstone i teorin. I praktiken engagerar sig dock få forskare i samtal med omvärlden.

Många tror inte heller att allmänheten är speciellt intresserad av deras ämne. Men allmänheten har faktiskt större förtroende för forskare än vad forskarna tror – speciellt högt är förtroendet för medicinsk forskning. De unga är genomgående mest skeptiska. Bara drygt 60 procent av ungdomarna mellan 15 och 19 år tycker att den vetenskapliga utvecklingen gjort livet bättre för vanliga människor – jämfört med nästan 80 procent av allmänheten i stort. Den här åldersgruppen har också väsentligt lägre förtroende för forskare och svensk forskning.

Hinder för dialog

Lena Levin, forskare vid Tema Kommunikation, Linköpings universitet, gav några förklaringar till forskarnas svala engagemang i dialogen när hon presenterade färskta resultat från sin fokusgruppsstudie med forskare inom olika ämnesområden. Hennes slutsats var att de viktigaste hindren för dialog är att:

- forskningskommunikation har lågt meritvärde
- forskningskommunikation kräver tid och engagemang
- forskningskommunikation kostar pengar
- forskningskommunikation har låg status hos forskningsfinansiärerna.

Andra hinder för dialog som framkommit i studien är osäkerhet, bristande utbildning i forskningskommunikation och misstro mot journalister. Journalisterna är dessutom okunniga om forskarnas arbetsformer. Utbildning av forskare i mediekunskap skulle kunna förbättra situationen.

Motsägelsefullt om media

Susanna Popova, författare och skribent, lyfte fram det paradoxala i att samtidigt som majoriteten av forskarna har lågt förtroende för journalister så vill 75 procent av dem ändå att

media ska hantera åtminstone en del av kommunikationen med allmänheten! Forskarna behöver å sin sida lära sig mer om journalistik och medier. I en intervjusituation måste de t.ex. tala så att det viktigaste säkert kommer fram, även om delar av intervjun klipps bort före sändning.

En del av problemet med bristande kommunikation kanske ligger i att forskarna egentligen inte vill att någon utifrån ska lägga sig i vad de sysslar med? Kritiken mot Popovas nyligen utkomna bok "Elitfeministerna", menade hon själv tyder på att så är fallet.

Demokrati kräver kunskap

Gunnar Bjursell, professor i molekylär biologi vid Göteborgs universitet, poängterade att det viktigaste skälet för dialog är *demokratin*. För att bygga och upprätthålla ett demokratiskt samhälle måste allmänheten ha tillräcklig kunskap för och få chans att delta i diskussioner om viktiga beslut som rör deras tillvaro. Därför är en dialog mellan forskare och allmänhet nödvändig.

Betänk också att det vi kallar allmänheten är en samling av många olika grupper som behöver bemötas på olika sätt. Vi möter inte heller medelålders kvinnor i offentlig sektor på samma ställen som skolungdomar eller barnfamiljer. Det är dessutom viktigt hur vi etiketterar det vi presenterar. Nya grupper kan nås genom intresseväckande paketering – Vetenskapsfestivalen i Göteborg hade t.ex. Kärlek som huvudtema 2003 – även om innehållet är vetenskapliga reflektioner.

Berättelser behövs

Majléne Westerlund Panke, socialdemokratisk riksdagsledamot, tyckte att forskarna behöver bli bättre på att framföra *berättelsen* så att folk förstår och inte skräms av den. Hon gjorde en liknelse med "Folkhemmet" som en berättelse som folk kunde leva sig in i. Vi måste avdramatisera forskningen och tackla den växande civilisationskritiken i samhället.

Hur vill ungdomar möta forskare? Tre gymnasister och en student berättade för de närvarande forskarna vad de ville ha av dem för att intressera sig för vetenskap och sporras att gå vidare. Det blev ett samtal med mycket fokus på populärvetenskap.

Visa forskningsprocessen

Ungdomarna var eniga om att forskare bör ge en kort, begriplig sammanfattning av sin forskning – likt baksidestexten på en bok – för att väcka intresse. Det spelar inte så stor roll om det som står inte är helt korrekt; det viktiga är att det ger lust att söka mer kunskap – och det är just vad populärvetenskapen gör. Därför bör forskarna lära sig av i stället för att slå ner på den! Även tvärvetenskaplighet och problemlösning tyckte ungdomarna stimulerar intresset för forskning.

Marie Rådbo, lektor i astronomi vid Göteborgs universitet, föreslog att forskare oftare borde tala om *hur* de kommer fram till sina resultat – inte bara presentera själva resultaten. Kanske rentav även presentera de misslyckade experimenten? Unga kvinnor säger ofta att de inte vill arbeta med naturvetenskap eftersom de hellre vill arbeta med människor. Men naturvetenskap handlar ju om människor! Hur får vi de vetenskapliga frågorna att verkligen beröra?

Tid bristvara

Anders Karlsson, professor i kvantfotonik på KTH, inledde diskussionen om hur vi går vidare för att stimulera och förbättra dialogen med fyra förslag:

VA, Box 5073, SE-102 42 Stockholm, Sweden
Office: Grev Turegatan 14, Stockholm
Tel +46 8 791 29 00, fax +46 8 611 56 23
info@v-a.se www.v-a.se

-
- Forskare bör få medieträning, men alla forskare måste inte gå ut och kommunicera med omvärlden – alla är inte lämpade för det.
 - Det bör finnas en genomtänkt policy för hur forskningskommunikationen ska gå till, med media såväl som med allmänheten.
 - Forskare har olika roller (forskare, utbildare, administratör, mm.). *Tid* är en bristvara – en lösning behövs för hur tid för kommunikation kan åstadkommas.
 - Det är viktigt att berätta *varför* vi forskar om ett visst ämne – exakt hur något fungerar är mindre viktigt än syftet.

Rolf Ahlén, lektor i miljövetenskap vid Karlstads universitet, menade att vi kanske inte tagit människors oro för vad vetenskapens framsteg leder till i form av miljöförstöring, krig, totalitära regimers övergrepp, osv. på tillräckligt allvar, utan avfärdat farhågorna med att "de förstår inte". En viss rädsla är befogad. Tekniken kan hamna i orätta händer och användas på fel sätt. Det drabbar i så fall alla tillämpningar, även de "goda".

Diskutera ad hoc

Forskare måste våga ta sitt ansvar och inte ducka för diskussionen. Man kan t.ex. inte avsäga sig ansvaret för tillämpningar av den forskning man utför. Det är också viktigt att kunna ta diskussionen "ad hoc", direkt när brännande diskussionsämnen dyker upp i samhället. I dag håller sig svenska forskare helst undan och avvaktar medan forskare i USA tränas i detta.

Under diskussionen efterlystes större krav från finansierarnas sida på planer för forskningskommunikation i samband med anslagstilldelning. Claes Uggla, professor i fysik vid Karlstads universitet, menade att forskare i dag tar en risk om de ägnar en del av sin tid till forskningskommunikation eftersom de då inte hinner lika långt i sin forskning.

Det krävs attitydförändringar både hos allmänheten och i akademien. Vi måste börja tidigt i skolan för att avdramatisera vetenskap och förändra bilden av forskaren som den äldre, stirrige mannen i vit rock. Forskare måste visa att de är vanliga människor; att de är småbarnsföräldrar, semesterfirare osv. som alla andra. Forskarna behöver också tänka mer på vad de själva kan få ut av dialogen – att det inte bara är de som ger något till allmänheten.

Döp om tredje uppgiften

Christina Ullenius, rektor för Karlstads universitet, menade att det är dags att döpa om "den tredje uppgiften". Universitetens ansvar för kunskapsförmedling och därmed för att upprätthålla det upplysta och demokratiska samhället är mycket bredare än vad benämningen ger uttryck för. Universitet och högskolor ska möta *hela* samhället och inte bara som på medeltiden vara till för en elit.

Sven Erlander gjorde sig till röst för sin far och konstaterade att Tage, med sin starka övertygelse och tro på det rationella, på forskning och utbildning, säkert hade uppskattat att delta i detta seminariums spännande och konstruktiva samtal präglade av framtidstro.

Slutsatser

Tre punkter sammanfattar seminariets slutsatser kring hur dialogen mellan forskare och allmänhet kan bli bättre:

1. Akademisk meritering och status – forskningsdialog ska belönas, inte straffas
2. Forskningsfinansieringen utgör en viktig morot/piska
3. Professionalitet krävs i kommunikationen – det finns ett behov av utbildning